

Notitie 'Doorstroom nieuwkomers in het Zaanse voortgezet onderwijs'

Johan Mantje en Brigitte van Meurs

Vooraf

In de Zaanstreek vestigen zich doorlopend nieuwkomers uit verschillende landen en met uiteenlopende achtergronden. Die instroom maakt dat alle Zaanse onderwijsinstellingen er een extra opdracht bij hebben gekregen, namelijk het verzorgen van de schoolopleiding van de leerplichtige nieuwkomers.

Voor een nieuwkomer duurt het jaren voor de kennis van de Nederlandse taal op het gewenste niveau is. De isk (vo en mbo) en de Kernschool (po) nemen een belangrijk deel van deze taak op zich. Op die scholen staat het onderwijs voor het overgrote deel in het teken van het aanleren van het Nederlands. Maar de tijd die een leerling in de isk kan doorbrengen, is beperkt. Vrijwel altijd komt er een moment waarop de isk niet meer de optimale omgeving is voor de taalontwikkeling van de leerling. De leerling is toe aan het regulier onderwijs; het moment van schakelen is aangebroken. Dat betekent niet dat het Nederlands van de leerling dan op hetzelfde niveau is als dat van hun autochtone leeftijdgenoten. Zonder extra taalondersteuning kan de leerling dan nog niet functioneren in het regulier onderwijs. Een deel van het NT2-onderwijs komt dus voor rekening van het reguliere vo of mbo. In de praktijk blijkt dat een nieuwkomer 4 tot 5 jaar nodig heeft om een taalniveau te bereiken dat is te vergelijken met dat van een native speaker. Dan is ook op het gebied van de specifieke schooltaal het niveau bereikt dat te vergelijken is met het taalniveau van een autochtone leeftijdgenoot.

De isk staat volledig in het teken van het aanleren van het Nederlands. Maar die focus op de taal mag niet wegvallen als de leerling de overstap maakt naar het regulier onderwijs. De taalachterstand die er op het schakelmoment nog altijd is, vereist aanpassingen in het vo en mbo. Het doel van deze notitie is om voorstellen te doen voor zulke aanpassingen. De mate waarin die aanpassingen nodig zijn, verschilt per leerling. De mentor van de isk zal de vervolgschool daarom altijd op maat adviseren.

Wat we op dit moment zien:

- Hoe eerder een leerling geschakeld kan worden naar het regulier Nederlandstalig onderwijs, hoe beter de kansen zijn op aansluiting in dat onderwijs.
- In de groep nieuwkomers zijn alle onderwijsniveaus vertegenwoordigd: van praktijkonderwijs tot vwo.
- Er is een aanzienlijke instroom van leerlingen die in het land van herkomst tot een achtergestelde bevolkingsgroep behoren.
- De instroom uit landen met een hoger ontwikkeld onderwijsstelsel neemt toe.
- Voor een deel van de doelgroep is sprake van een onderbroken schoolloopbaan of studie.
- Hoe hoger het niveau van de schakeloptie is, hoe langer de leerroute zal zijn om een daarbij passend diploma te behalen.
- Na het vertrek uit het land van herkomst is het schakelmoment opnieuw een grote verandering in het leven van de leerling.

Zachte landing

De overstap naar het regulier onderwijs zal hoe dan ook opnieuw een breuk betekenen in het leven van de leerling. Hoe de leerling die overgang ervaart, hangt niet alleen af van zijn of haar persoonlijkheid, maar ook van het soort onderwijs waarvoor gekozen is. Voor een succesvolle overstap naar het regulier onderwijs is een nazorgstructuur onontbeerlijk. Die nazorg begint eigenlijk al vóór het moment van schakelen: zodra duidelijk is wat de doelschool van de leerling is, kan een begin worden gemaakt met het nazorgtraject, bijvoorbeeld door de leerling alvast te laten werken uit de methodes die op die school gebruikt worden. Daarnaast kan de leerling al wennen aan de school met een proefperiode.

Ook op de doelschool moet een constructie ontwikkeld worden die de instroom vanuit de isk vergemakkelijkt. Voor zulke aanpassingen op maat is het noodzakelijk dat op de doelschool ook deskundigheid op het gebied van NT2 in huis is.

Het uitbreiden van het nazorgstelsel op de isk en het ontwikkelen van een instroomstructuur op de doelschool leidt tot een didactisch en pedagogisch vloeiender overgang van isk naar regulier onderwijs, waardoor de leerling een 'zachte landing' kan maken op zijn nieuwe school (zie het nazorgprotocol uit *Het werkplan isk*). Dat komt het zelfvertrouwen en het gevoel van veiligheid ten goede en maakt de kans van slagen in het onderwijs en in de samenleving aanzienlijk groter.

Casus

Oktober 2016. Yasmina (13 jaar) uit Syrië meldt zich op de isk. Ze heeft in het land van herkomst goed onderwijs gehad, maar door de oorlog heeft ze een jaar school gemist. Op de isk worden haar intelligentie en haar vermogen een taal te leren getest. De mentor ziet dat ze een harde werker is. In het VPO (individueel plan voortgang en perspectief onderwijsinhoud) noteert hij dat, zoals het er nu uitziet, Yasmina in januari 2018 naar een klas 2 vmbo-t geschakeld zou kunnen worden. Dit blijkt een juiste inschatting. In september 2017 gaat Yasmina werken uit boeken die op de vmbo's in de Zaanstreek gebruikt worden. Na de herfstvakantie gaat ze een paar weken op proef naar het Saenredam College. Dat gaat zo goed, dat Yasmina na de kerstvakantie daadwerkelijk kan starten op haar nieuwe school. Ze kan zich dan heel behoorlijk redden in het Nederlands, maar ze is nog lang niet op het niveau van haar nieuwe klasgenoten. Daarom wordt besloten haar vakkenpakket beperkt te houden; ze hoeft geen Duits en Frans te leren. Ze gaat iedere week terug naar de isk voor hulplessen en een voortgezette intensieve taaltraining (VIT). Op het Saenredam College is een docent met NT2-kwalificatie die Yasmina ondersteuning geeft. Voor het maken van toetsen krijgt ze extra tijd en ze mag altijd een woordenboek gebruiken. Tot slot krijgt Yasmina een buddy uit klas 3 toegewezen die haar waar nodig helpt.

Wat doet de isk?

- De leerling wordt binnen enkele weken getest op zijn capaciteiten. Daarnaast doet hij toetsen om de taalleerbaarheid te testen.
- De mentor noteert de uitkomsten van alle testen en toetsen in een VPO (individueel plan voortgang en perspectief onderwijsinhoud), waarin ook andere observaties worden opgenomen.
- De ontwikkelingen van de leerling worden gedurende de tijd in de isk bijgehouden in het VPO, dat dus voortdurend uitgebreid wordt.
- Als de leerling geschakeld is, worden zijn ontwikkelingen vastgelegd in een nazorgformulier, dat aansluit op het VPO.
- De isk maakt in een vroeg stadium een voorstel voor een schakeldoel en een schakelmoment.
- De mentor spreekt met ouders en leerling over de doelschool.
- Er zijn verkennende gesprekken met de doelschool. De isk onderbouwt de keuze voor het schooltype met een capaciteitentest en voortgangstoetsen.
- Als de taalontwikkeling het toestaat, gaat de leerling waar mogelijk werken met de methodes die op de doelschool gebruikt worden.
- De leerling volgt in een 'proefperiode' lessen op de doelschool. Een proefperiode kan bestaan uit een beperkt aantal lessen, maar kan ook een aantal complete schoolweken behelzen: ook dit is maatwerk.
- Na overleg met ouders en betrokken docenten kan de overstap naar het regulier onderwijs worden gemaakt.
- Na het schakelen begeleidt de isk de leerling met nazorg. Nazorg wordt verzorgd door NT2-geschoolde docenten en bestaat uit:

- hulplessen waarbij ondersteuning gegeven wordt bij de leerstof van de doelschool.
- een voortgezette intensieve taaltraining (VIT) die aansluit op het uitstroomniveau van de isk. Het taaldomein is de algemene schooltaal, specifieke schooltaal en specifieke vaktaal. Er is extra aandacht voor uitbreiding van de woordenschat en het eigen taalproduct. Voor deze taaltraining wordt gebruikgemaakt van methodes als 'Het Posterproject' van het Sterproject Rotterdam, De Basiswoordenlijst van het ITTA en *De Opmaat*, *De Sprong* en *De Finale* van uitgeverij Boom.

Wat doet de doelschool?

- De doelschool volgt het isk-advies bij het plaatsen van de leerling.
- De leerling volgt een onderwijsprogramma op maat op de doelschool. Dat betekent dat er specifiek op NT2 gericht lesmateriaal aangeboden wordt.
- Programmaeisen en onderwijsinhoud worden afgestemd op de mogelijkheden van de leerling.
- Binnen de lessen is ruimte voor onderwijs op maat. Zo controleren docenten teksten op lastig taalgebruik en geven ze de leerling zo nodig extra instructie of uitleg. Leerlingen krijgen extra tijd bij proefwerken en krijgen vooraf uitleg over minder gangbare schooltaalwoorden. Prestaties worden aanvankelijk niet beoordeeld met cijfers.
- Er wordt een gekwalificeerde NT2-docent ingezet die de leerling kan helpen met het opstellen van een onderwijsprogramma. Hiervoor worden bestaande docenten geschoold.
- De school kijkt niet te veel naar de leeftijd van de leerling; de leeftijd mag de leerling niet (te veel) beperken in zijn schoolloopbaan.
- De school werkt mee aan proefperiodes.
- Er is een zorgstructuur die specifieke opvang biedt.
- Er is een buddysysteem (Peer2Peer) waarin ervaren leerlingen de nieuwe leerlingen helpen.

Samenvatting

In de Zaanstreek vestigen zich doorlopend nieuwkomers uit verschillende landen. Dat betekent dat **alle** Zaanse onderwijsinstellingen er een extra opdracht bij hebben gekregen, namelijk het verzorgen van de schoolopleiding van de leerplichtige nieuwkomers. De isk en de Kernschool verzorgen het eerste deel van dit opleidingstraject, dat gemiddeld anderhalf tot twee jaar duurt. Doorgaans duurt het vier tot vijf jaar voor de leerling de taal voldoende beheerst om in het regulier onderwijs te functioneren als een native speaker. Dat betekent dat de taalverwerving niet stopt op het moment dat de leerling geschakeld wordt. Om de overgang van isk naar vo of mbo vloeiend te laten verlopen, zal de isk de leerling nazorg bieden. Daarnaast bestaat bij de doelschool een structuur voor het onderwijs op maat met NT2-ondersteuning door een daartoe gekwalificeerde docent.